

Grzegorz Kubiński

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Sprawozdanie z konferencji naukowej „Islam w badaniach i praktyce kontaktów międzykulturowych”

Obecna sytuacja geopolityczna w regionie Bliskiego Wschodu bardzo silnie wpływa na zachowania społeczne na świecie, zwłaszcza w Europie. Odmienność kulturowa, społeczna i religijna krajów arabskich postrzegana z perspektywy europejskiej od dawna jest przedmiotem dyskusji w ramach szeroko pojętych nauk humanistycznych i społecznych. Daje się zauważyć wzrost zainteresowania tym tematem także w codziennym dyskursie publicznym. Nierzadko kwestie kojarzone z islamem oraz światem arabskim prezentowane są powierzchownie, a bywa że i opacznie. Rolą nauki jest nie tylko badanie, analizowanie i opis zachowań społecznych, ale także proponowanie racjonalnych argumentów w sporach angażujących duże grupy ludzkie. Dyskusja naukowa między badaczami, podejmującymi rzetelny i racjonalny namysł nad problemami żywo dyskutowanymi w przestrzeni publicznej, daje każdemu z nich możliwość poznania opinii kolegów i przemyślenia na nowo własnych poglądów, co powinno prowadzić wszystkich do wyartykułowania swoich sądów w sposób bardziej wyważony.

Taką właśnie próbą zmierzenia się z niełatwym tematem obecności i roli islamu we współczesnym świecie była konferencja naukowa *Islam w badaniach i praktyce kontaktów międzykulturowych*, która odbyła się w dniach 9–10 marca 2016 roku w murach Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. Inicjowała i organizowała ją Katedra Socjologii Religii Instytutu Filozofii i Socjologii UP. Referaty wygłosili prelegenci reprezentujący takie ośrodki akademickie, jak: Uniwersytet w Poczdamie, Ukraińska Akademia Nauk, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Uniwersytet Jana Pawła II w Krakowie, Uniwersytet Jagielloński oraz Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie.

Konferencja ta stała się okazją do dyskusji nad wieloma aspektami relacji świata zachodniego z cywilizacją muzułmańską. Obecna sytuacja międzynarodowa, to temat narzucającym się w oczywisty sposób, z jej dwoma głównymi elementami, bardzo silnie wpływającymi na masową wyobraźnię – terroryzmem związanym z działaniami Państwa Islamskiego i innych organizacji oraz migracjami ludności z krajów Bliskiego Wschodu objętych konfliktami zbrojnymi. Organizatorom zależało jednak na tym, by debata toczyła się na szerszej płaszczyźnie analizy kontaktów

międzykulturowych, by społeczność akademicka, biorąc na siebie intelektualną odpowiedzialność za wypowiedzi także w sprawach budzących wiele emocji, nie uległa presji formułowania doraźnych, uproszczonych ocen. Istotnym zamierzeniem uczestników konferencji – a także licznej i biorącej udział w dyskusji publiczności – było uniknięcie postrzegania islamu oraz społeczności muzułmańskiej przez pryzmat zbrodni, niepokojów społecznych i destabilizacji porządku społecznego.

Uczestnicy dwudniowego spotkania w swoich wystąpieniach oraz dyskusjach starali się pokazać świat islamu jako obszar funkcjonowania potężnej kultury, oddziałującej na całe społeczeństwo światowe, również pozytywnie oraz dynamiczująco. Badacze biorący udział w spotkaniu skoncentrowali się na analizie islamu jako systemu religijnego odgrywającego istotną rolę we współczesnym świecie. Inaczej niż to się z reguły dzieje w zubożonym dyskursie medialnym, ukazywali te aspekty islamu, które pozwalają lepiej zrozumieć kulturę świata muzułmańskiego. Doskonale pokazały to wystąpienia dwóch prelegentów, imama Kadira Sanci z Uniwersytetu w Poczdamie oraz prof. Eugeniusza Sakowicza z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Pierwszy z nich przedstawił interesujący projekt świątyni ekumenicznej w Berlinie, nazwanej „House of One”, pomyślanej jako ośrodek kultury – miejsce, gdzie wyznawcy trzech religii (judaizmu, chrześcijaństwa, islamu) mogliby się spotykać w duchu wspólnoty, wzajemnego zrozumienia i współpracy. O tych wartościach mówił także prof. Eugeniusz Sakowicz, analizując szanse dialogu Kościoła katolickiego ze światem islamu. W obu tych wystąpieniach dostrzeżona została możliwość oraz konieczność współdziałania między obiema religiami.

Referaty kolejnych prelegentów, dr. Olega Yarosha z Ukraińskiej Akademii Nauk, prof. Katarzyny Warmińskiej z Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, prof. Piotra Stawińskiego z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, dr. Sławomira Cebuli z Uniwersytetu Jana Pawła II w Krakowie oraz mgr. Pawła Szupiego z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, dotyczyły bardziej szczegółowych zagadnień nadających się do debaty na płaszczyźnie dialogu międzykulturowego. Przedmiotem rozważań była możliwość i konieczność integracji, ale także oczywiste trudności, na jakie napotyka koegzystencja obu społeczności i wyznań, również na terenie Polski. Przedstawiono także komunikaty z badań terenowych (socjologiczno-etnograficznych), zawierające interesujące, ożywcze analizy zachowań obu społeczności w tak trudnej geopolitycznie sytuacji. Bardziej teoretyczny charakter miały referaty dr. Marii Rogińskiej, dr. Justyny Tomczyk, dr. Michała Warchali (wszyscy troje reprezentowali Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie) oraz dr. Elżbiety Wnuk-Lisowskiej z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Tematy ich wystąpień ogniskowały się wokół elementów intelektualnej kultury islamu, stanowiących wkład tej kultury do nauki i filozofii w świecie zachodnim. Nie unikano podczas dyskusji także zagadnień drażliwych, dotyczących problematyki „islamskiego terroryzmu”. Temat zagrożeń płynących ze strony fundamentalistycznych ruchów islamskich, żywo dyskutowany, pojawił się w referacie dr. Doroty Czakon-Tralski z Wyższej Szkoły

Ekonomiczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej oraz dr. Bogdana Pliszki, reprezentującego Politechnikę Śląską w Gliwicach.

Dzięki zaangażowaniu zaproszonych gości, prelegentów oraz publiczności, krakowska konferencja okazała się wydarzeniem niezwykle produktywnym, różnorodnym, a przede wszystkim intelektualnie stymulującym. Owocem tego spotkania badaczy, których połączył także udział w twórczej, rzetelnej, naukowej dyskusji, będzie monografia wieloautorska przedstawiająca omawianą problematykę, która ukaże się jesienią roku 2016. Jej zróżnicowana tematyka będzie odzwierciedlać zainteresowania i osiągnięcia naukowe autorów, reprezentujących różne dyscypliny – religioznawstwo, socjologię, politologię, prawo i teologię.

Prace zebrane w tym tomie mieścić się będą w dwu blokach. W części pierwszej, „teoretycznej”, znajdą się studia nad religią, kulturą i cywilizacją islamu, w przeszłości i współcześnie, prace o charakterze bardziej akademickim; w części drugiej – prace poświęcone „praktycznym” aspektom kontaktów międzykulturowych. W części pierwszej przedstawione zostaną rozważania dotyczące aktualności wcześniejszych ustaleń i propozycji interpretacyjnych, przy czym tematem głównym będzie metodologiczna refleksja i namysł nad przeszłym i obecnym miejscem nauki w świecie islamu. Ta część ukaże także zróżnicowanie instytucjonalne, dorobek i bogactwo zainteresowań współczesnych ośrodków uniwersyteckich w Polsce, w których prowadzone są badania nad Orientem.

W drugiej części pojawi się całe spektrum zagadnień związanych z cywilizacją muzułmańską oraz relacjami Wschód–Zachód, zarówno w rodzimym wymiarze kultury polskich Tatarów, jak i w ogólniejszej perspektywie islamu jako światowego systemu religijnego. Znajdą się tu też prace poświęcone edukacji w islamie, tradycji mistycznej (sufizm), dialogowi międzyreligijnemu, kulturze popularnej, feminizmowi oraz – dramatycznie aktualnemu – zagrożeniu terroryzmem.

•

Na koniec, dla celów dokumentacyjnych, przedstawiam zestawienie wszystkich referatów wygłoszonych 9–10 marca 2016 w Krakowie na konferencji naukowej, której tematem – przypomnijmy – był *Islam w badaniach i praktyce kontaktów międzykulturowych*.

1. Sławomir Cebula (UJPII), *Tatarzy z Podlasia. Sprawozdanie z badań terenowych*.
2. Dorota Czakon-Tralski (WSEH), Bogdan Pliszka (PŚ), *W cieniu paryskich zamachów czyli studenci o poczuciu zagrożenia zamachami*.
3. Maria Rogińska (UP), *Czy możliwa jest ‘islamska nauka’? Kolejna odsłona sporu Wschodu z Zachodem*.
4. Eugeniusz Sakowicz (UKSW) *Dialog teologiczny z islamem? Perspektywa Kościoła katolickiego*.
5. Piotr Stawiński (UP), *Społeczny wymiar islamu*.
6. Paweł Szuppe (UKSW), *Islam w badaniach współczesnych ośrodków uniwersyteckich w Polsce*.

7. Imam Kadir Sanci (Universität Potsdam), *Islam and Education* oraz *‘The House of One’ – the Idea and Main Goals of the Project*.
8. Justyna Tomczyk (UP), *Feminizm w islamie – nowy paradygmat ruchu społecznego*.
9. Michał Warchala (UP), *Max Weber o islamie – próba rekonstrukcji*.
10. Katarzyna Warmińska (UE w Krakowie), *Islam a etniczność na przykładzie Tatarów polskich*.
11. Elżbieta Wnuk-Lisowska (UJ), *Mistrzowie wyobraźni. Toshihiko Izutsu i Henry Corbin o sufizmie*.
12. Oleg Yarosh (Ukraińska Akademia Nauk), *Transnarodowe ruchy muzułmańskie a globalizacja: metodologiczne zasady badań*.